

KÜTÜPHANECİLİK KURSLARI

Doç. Dr. OSMAN ERSOY

Giriş.- Bu yazımızda, kütüphanecilerimizin yetiştirilmesinde uygulanan bir metod olan, kütüphanecilik kursları sorununu ele almayı istiyoruz. Amacımız, kırk yıldan beridir yapılan bu kursların daha verimli olabilmesi konusunda neler yapılması gerektiğini ortaya koymaktır. Bunun için ilkin, kütüphaneci yetiştirmenin yollarına kısaca dokunacağız. Bundan sonra, kütüphanecilik kurslarının bir tarihçesini yapacağız. Sonuç bölümünde de, bugüne kadar yapılan kurslardan kazanılan bilgilerle, daha plânlı ve yararlı kursların nasıl düzenleneceği konusunda düşüncelerimizi belirtmeğe çalışacağız.

Bilindiği üzere, Türkiye kütüphanelerinin nicelik ve nitelik bakımından yeterli memurlara büyük ölçüde ihtiyacı vardır. Bir kütüphane, memur, kitap koleksiyonu, para, yer ve okuyucu gibi unsurların yeterli oluşu halinde amaç ve fonksiyonlarını gerçekleştirebilir. Bunlardan birinin bulunmadığı ya da yetersiz olduğu bir yerde kütüphane denilen kurumdan söz açmak güçtür. Yukarıda sayılan bu beş unsurdan ilki, yani yeterli memur sorunu, her kütüphane için birinci derecede önemlidir. Bundan ötürü de, kütüphanecilerin yetiştirilmesi yani öğretim ve eğitimleri üzerinde titizlikle durulması gerekmektedir. Kütüphaneciler, araştırma, bilgi ve haber alma kaynaklarını organize edip, içinde buldukları toplum veya kurumun yararlanmasına sunmak görevini yüklenmişlerdir. Bu görevlerinde başarıya ulaşabilmeleri, ancak plânlı ve çeşitli yollardan kazanacakları eğitimle olacaktır.

Kütüphanecilerin Eğitimi.- Kütüphanelerde görev almış ve alacak olan kişilerin yetiştirilmesinde aşağıdaki metodlardan yararlanılmaktadır.

1.Üniversite Eğitimi: Bu, meslekten olan memurların yetiştirilmesinde uygulanan en olumlu metoddur. Bizde, liseyi bitiren gençlerin dört yıllık bir üniversite eğitiminden geçmesiyle sağlanmaktadır. Başka ülkelerde, uzman kütüphaneci yetiştirmek üzere, dört yıllık eğitimden sonra bir ya da bir kaç yıllık eğitim de uygulanmaktadır¹. Üniver-

1 . Kütüphanecilik eğitiminin geleceği için bak.: Osman Ersoy, "Önemli Bir Sorun: Kütüphanecilik Eğitimi," *Forum*, XVIII, 268 (1 Haziran, 1965), 23. s;

site içi kütüphanecilik eğitimi, bugün iki üniversitemizde uygulanmaktadır. Bu çeşit eğitim veren ilk bölüm, 1954-55 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde kurulmuş ve bugüne kadar ikiyüz kütüphaneci yetiştirmiştir². İkinci bölüm, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde 1964-65 te kurulmuştur³. Türkiye'nin büyük, küçük bütün kütüphanelerine bu yolla, yani onbeş yıllık bir eğitimle kütüphaneci yetiştirmek devlet için çok pahalıya mal olur. Bunun yanısıra, kütüphanelerde görülen işlerin hepsi de meslekten yetişmiş memurlara ihtiyaç göstermez. Kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerde bile, memurların hepsinin kütüphanecilik mesleki eğitimini görmüş kimseler olması düşünülmemiştir. Genel olarak, kütüphanelerde görevli memurların üçte birinin meslekten olması ön görülmüştür. Bundan ötürü de, meslekten olmıyanları kütüphane hizmetlerinde yeterli kılmak, yetiştirmek sorunu önem kazanmıştır.

2. Kütüphane İçi Eğitim: Kütüphanelerimizde çoğu zaman, meslekten olmayan memurları yetiştirmek, işlerine alıştırmak ya da tümü ile kütüphanenin işleyişini göstermek için, kütüphane içi eğitim uygulanır. Kütüphaneci, çoğu zaman içinde bulunduğu kütüphaneden daha büyük ve daha sistemli çalışan bir yerli ya da yabancı kütüphaneye belirli bir süre için gönderilir. Küçük Kütüphanelerimizin memurları, Millî, Bayazıt Devlet ve Süleymaniye gibi büyük kütüphanelerimizde bu yolda bir eğitimden geçmektedirler⁴.

3. Ders Halinde Kütüphanecilik Eğitimi: Ankara Üniversitesinde 1954-1955 yılında Kütüphanecilik Bölümü kurulmadan önce ve sonra bu çeşit eğitimden yararlanılmıştır. Ders halinde eğitimin ilkin, bizde John Dewey tarafından ortaya atıldığını sanıyoruz. 1924 yılında yurdu-muza gelen ve bir iki ay kaldıktan sonra, eğitimimizle ilgili raporu veren ünlü pedagog, eserinin, "iptidaî rapor" kısmında şöyle diyor⁵:

"Muallim mekteplerinden birinde böyle kütüphaneler idaresi usullerini talim ederek meslekî malûmatla mücehhez hafızı kütüphaneler ihzarı için, ihtiyarî olmak üzere, bir kur küşat edebilir."

John Dewey, eserinin "esas rapor" kısmında (12. s.) ise:

2 . Osman Ersoy-Berin U. Yurdadoğ, "Education for Librarianship Abroad:Turkey," *Library Trends*, XII, 2 (October, 1963), 205-210. ss;

3 . Bu bölümün kuruluşu ile ilgili düşüncelerimiz için bak.: Osman Ersoy, "İstanbul Üniversitesinde Kurulacak Kütüphanecilik Kürsüsü Konusunda Düşünceler," *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XX, 3-4 (Temmuz-Aralık, 1962), 271-274. ss;

4 . Kütüphane içi eğitim için bak: Joseph L. Wheeler, *Progress and Problems in Education for Librarianship*, New York, 1946. 88-89. ss; Alice I. Bryan, "In-Service Training," *The Public Librarian*, 1952, 235-248. ss;

5 . John Dewey, *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*. 2. basım. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1952. 4. s;

"... sureti mahsusada yetişmiş kütüphane memurlarını yaşatamayacak derecede küçük mıntıkların kütüphanelerinde çalıştırılacak muallimler yetiştirilmek üzere hiç olmazsa bir muallim mektebinde kütüphanecilik tatbikatını gösterecek bir ders tesis edilmelidir."

Bu ünlü eğitimcinin uyarmalarına uyularak, öğretmen okullarımızın herhangi birine kütüphanecilik dersi konulduğuna dair belgelere sahip değiliz. Fakat, başka eğitim kurumlarımızda kütüphanecilik dersi konulduğunu biliyoruz:

a) Ders halinde kütüphanecilik eğitiminin ilkin serbest ders olarak İstanbul Darülfünunu'na konulduğunu biliyoruz. Macarca'dan dilimize çevirttiği esere⁶ yazdığı önsözde Dr. Hamit Zübeyr Koşay şöyle demektedir:

"Kütüphanecilikten anlayan memurların yetişmesi için kur açılmış; Darülfünuna kütüphanecilik serbest ders olarak konmuş; ilmî tasnif heyeti vücuda getirilmiş;...."

Yukarıdaki sözlerden, seçmeli de olsa, İstanbul Üniversitesinde 1926 yılında kütüphanecilik dersinin bulunduğunu öğrenmiş bulunuyoruz.

b) Adnan Ötügen'in uzun yıllar devam eden Kütüphanecilik kursları, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Kurul'unun kararı ile, 16 Mayıs 1952 den itibaren Edebiyat Bölümüne bağlı bir ders haline getirilmiştir⁷. Bu ders, 1954-55 yılında aynı fakültede Kütüphanecilik Bölümü kuruluncaya kadar devam etmiştir.

c) Gazi Eğitim Enstitüsü'nde 1924 yılından başlayarak ve haftada iki saat olmak üzere, kütüphanecilik eğitimi ders halinde yapılmıştır. Bu ders, pedagoji ve edebiyat bölümü öğrencilerine olmak üzere, kütüphane müdürü Ruşen Alaylıoğlu tarafından verilmiştir. Dersin, 1957-58 de yalnız Enstitünün Edebiyat Bölümü öğrencilerine verildiğini biliyoruz⁸.

ç) Ankara Bahçelievler Deneme Lisesi'nde 1960 yılından bu yana kütüphanecilik, seçmeli bir ders olarak okutulmaktadır⁹.

4. Mektupla Kütüphanecilik Eğitimi: Meslekten olan veya olmıyan kütüphane memurlarını yetiştirmek üzere denenmiş olan bir eğitim yoludur.

6. P. Gulyaş, *Halk kütüphanelerinin Suret-i Tesisi ve Usul-ü İdaresi*. Çev. Ahmet Saffet. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1341 (1926), 3. s;

7. Adnan Ötügen, "Türkiye'de Kütüphanecilik Öğretiminin Tarihçesi," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, VI, 1-2 (1957), 24-26. ss;

8. Bu konuda fazla bilgi için bak.: Gazi Eğitim Enstitüsünde Kütüphanecilik Öğretimi," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, VII, 1-2 (1958), 10-14. ss;

9. "Bahçelievler Lisesinde Kütüphanecilik Öğretimi," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, IX, 3-4 (1960), 188. s; Adil Artukoğlu, "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi," *Kütüphaneciliğin Sesi*, I, 2-3 (Kasım, 1962), 8-9. ss;

Özellikle, Üniversiteye dayalı bir kütüphanecilik eğitimini, kütüphanecilik bölümlerine devam ederek tamamlamaya imkân bulamayan kişiler için çok yararlıdır. Kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerin başında gelen Amerika Birleşik Devletleri¹⁰ ve Rusya'da¹¹ mektuplaşma yoluyla kütüphanecilik eğitiminden yararlanılmaktadır. Kütüphanecilik alanında henüz bu çeşit bir eğitimden yararlanmış değiliz. Çeşitli nedenler yüzünden, liselerimizi bitiren otuz-kırk bin gençten ancak on-onbeş bininin Üniversitelerimize girebildiği düşünülecek olursa, mektuplaşma yoluyla her çeşit eğitimin ne kadar gerekli olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Bu konu, Prof. Karayalçın'ın *Meseleler ve Görüşler* adlı eserinde (47-60. ss.) ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

Kütüphanecilik Kurslarının Tarihçesi.- Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde, 1954-55 akademik ders yılında Kütüphanecilik Bölümü kuruluncaya kadar, kütüphanelere memur yetiştirmek ya da kütüphanelerde çalışan memurları daha yeterli kılmak için kurslar düzenlenmiştir. Bundan sonra da meslekten olmayanları eğitmek yolunda bu çeşit kurslardan büyük ölçüde yararlanılmıştır. Bunları sırasıyla inceliyerek, sonuç kısmında da daha yararlı kursların nasıl düzenlenmesi gerekeceği konusundaki fikirlerimizi belirtelim:

1. İlk kurs, 15 Eylül 1925 (1341) tarihinde İstanbul'da açılmış ve 1926 (1342) Mayıs ayında sona ermiştir. Kursta öğretim ve eğitim, Fehmi E. Karatay ve Ahmet Tevhit beyler tarafından yapılmıştır. Bu ilk kurstan sadece İstanbul kütüphanecileri yararlanmış; yolluk bulunmaması yüzünden taşra kütüphanecileri bu kursa katılmamışlardır. Otuz kadar kütüphane memurunun katıldığı bu kurs sonunda sınav yapılmış ve başarı gösterenlere belge verilmiştir. Dersler, birer saat olmak üzere, haftada üç gün yapılıyordu. İstanbul kütüphane müdürleri ve hâfız-ı kütüpleri kursa devam zorunda idiler. Dışarıdan katılmak isteyenlerin ortaokulu bitirmiş olmaları gerekiyordu¹².

2. İkinci kurs, 1936 yılı başlarında Yüksek Ziraat Enstitüsünde açılmıştır. Kursta Öğretim ve yönetim, bu kurumun kütüphanesini kuran Dr. J. Stummvoll tarafından yapılmıştır. Kurs özellikle, Bakanlıklar kütüphanecileri ile bu mesleğe yeniden girmek isteyenler için açılmıştır. Haftada iki yarım gün olarak üç ay süren kursa 30-40 kişi katılmıştır. Kurs sonunda başarı gösterenlere belge verilmiştir¹³.

3. Bu kurs, 23 Mart 1942 tarihinde Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde, açılmış, 16 Mayıs 1952 yılına kadar sürmüştür. En uzun süreli

10. Wheeler, *Aynı Eser*, 84-85. ss;

11. "Library Training in the USSR," *Unesco Bulletin for Libraries*, XIV, 6 (November-December, 1960), 271. s; Margarita Rudomino, "Education for Librarianship Abroad: U.S.S.R.," *Library Trends*, XII, 2 (October, 1963), 198-199. ss;

12. Ötügen, *Aynı Eser*, 1-6. ss; Artukoğlu, *Aynı Eser*, 5. s; Osman Ersoy, "Kütüphaneciliğimizle ilgili Belgeler," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XI, 1-2 (1962), 25-26. ss;

13. Ötügen, *Aynı Eser*, 6. s;

kurs olup, on yıl boyunca Adnan Ötüken tarafından yönetilmiştir. 1944 yılının Aralık ayında yürürlüğe giren yönetmeliği ile, dersler A ve B grupları kollarına ayrılmıştır. A grupuna üniversite ve yüksek okulu bitirmiş olanlar girecek ve dört sömestir süren derslerden sonra geçirecekleri sınavla uzman kütüphaneci olacaklardı. B grupunda ise, yüksek okul ve lise mezunları imtihansız; orta ve karşılığı okulları bitirmiş olanlar sınav geçirecekler, iki sömestir okuduktan sonra başarı gösterenler kütüphane memuru olacaklardı. Bu kursları bitirmiş bir çok değerli kütüphanecimiz halen çeşitli kütüphanelerimizde hizmet görmektedir¹⁴.

4. Bu kurs, 1945 yılı baharında Ankara Halkevi'nde açılmış ve 26 Haziran 1945 tarihinde yapılan bir sınavla son bulmuştur. Kursun dersleri Adnan Ötüken tarafından verilmiş ve Halkevi Kütüphanesinde yapılan kurs uygulamalarını da Hasan Taner yönetmiştir. Çeşitli il ve ilçe halkevleri kütüphanelerinden gelen 10 memur bu kursa katılmıştır. Bunlardan üçü yapılan sınavda başarı gösterememiştir. Kursiyeler ilk, orta ve lise mezunu idiler¹⁵.

5. Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Müdürlüğü tarafından İstanbul'da Şarkiyat Enstitüsü'nde 1952 yılında açılan bu kurs, yazma eserler kütüphane memurları içindi. Kurs iki ay sürmüştür. Mükrimin Halil Yınanç, Ahmet Ateş, Hasan Eren ders vermiş ve Dr. Mustafa Köymen kursu yönetmiştir¹⁶. Başarı gösterenlere belge verilmemiştir.

6. 1952 yılının Eylül ayında Ankara'da bir çocuk kütüphaneciliği kursu açılmış, bir ay sürmüştür. Kütüphaneler Müdürlüğü tarafından yönetilen bu kursa kimlerin devam ettiğine dair bilgimiz yoktur¹⁷.

7. 1954 yılında Ankara Sarar İlkokulunda bir kütüphanecilik kursu düzenlenmiştir. Bu kurs da bir ay sürmüştür¹⁸.

8. 1956 yılı Temmuz (2-28) ayı içinde Kütüphaneler Müdürlüğü tarafından Ankara'da Atatürk Lisesinde bir çocuk kütüphaneciliği kursu açılmıştır. Bu kursa yurdun çeşitli bölgelerinden çocuk kütüphanelerinde görevli, öğretmen okulu mezunu, 31 öğretmen kütüphaneci katılmıştır¹⁹.

9. Kütüphaneler Müdürlüğü tarafından 14 Temmuz-14 Ağustos 1958 tarihleri arasında, Ankara Gazi Lisesinde bir okul kütüphaneciliği kursu açılmıştır. Bu kursa çeşitli orta dereceli okullarımızdan 16 öğretmen

14. Ötüken'in makalesinde konu ile ilgili geniş bilgi ve belgeler vardır. Bak.: 6-24. ss;

15. Ötüken, *Aynı Eser*, 33-34. ss;

16. Ötüken, *Aynı Eser*, 34. s; Artukoğlu, *Aynı Eser*, 7. s;

17. Artukoğlu, *Aynı Eser*, 7. s: Bu kursla ilgili belgeleri Kütüphaneler Genel Müdürlüğü arşivinde bulamadık.

18. Artukoğlu, *Aynı Eser*, 7. s: Kütüphaneler Genel Müdürlüğünde bu kursla ilgili bilgi bulamadık.

19. Bu bilgileri Kütüphaneler genel Müdürlüğü arşivinden aldık. Gösterdikleri kolaylıktan ötürü sorumlulara teşekkür ederiz.

katılmıştır. Uygulamanın aynı lisenin kütüphanesinde yapıldığı kurs, Aziz Berker, İsmet Parmaksızoğlu ve Mediha Yurttabir tarafından yönetilmiştir²⁰.

10. Kütüphaneler Müdürlüğü tarafından, İstanbul Fatih Kız Lisesinde 6 Temmuz- 1 Ağustos 1959 tarihleri arasında bir okul kütüphaneciliği kursu açılmıştır. Kursa, çeşitli illerden gelen orta dereceli okulların müdür yardımcıları veya türkçe-edebiyat öğretmenleri katılmıştır. Uygulama aynı lisenin kütüphanesinin düzenlenmesi şeklinde yapılmış ve kurs Aziz Berker, İsmet Parmaksızoğlu, Mediha Yurttabir tarafından yönetilmiştir²¹.

11. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü tarafından 1961 yazında İstanbul'da üç kurs açılmıştır. Bunlardan çocuk kütüphaneciliği kursu, çocuk kütüphanelerinde görevli öğretmenlere 10-29 Temmuz 1961 tarihleri arasında Ruhi Mutlu, Mediha Yurttabir ve Suphi Bülbül tarafından verilmiş olup, kursa 49 öğretmen kütüphaneci katılmıştır. Okul ve halk kütüphaneciliği kursu ise, 7-25 Ağustos 1961 tarihleri arasında düzenlenmiş, buna 25 okul ve 40 halk kütüphanecisi katılmıştır. Dersler, Abdülkadir Salgır, İsmet Parmaksızoğlu tarafından verilmiş; kursu Mediha Yurttabir ve Suphi Bülbül yönetmişlerdir²².

12. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ile Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosunca düzenlenen çocuk ve halk kütüphaneciliği kursu, 16 Temmuz-16 Ağustos 1962 tarihleri arasında İzmir'de Kız Lisesinde faaliyet gösterdi. Bu kursa, 25 halk ve 32 çocuk kütüphanecisi katıldı. Dersler, Ruhi Mutlu, Ahmet Baysal tarafından verildi. Osman Ersoy, Osman Bener, Ahmet Dönmez ve Sabri Kolçak kursa kaynak kişiler olarak katıldılar ve konferanslar verdiler. Kurs, Mediha Yurttabir tarafından yönetildi²³.

13. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ve Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu ve Kütüphanecilik Kürsüsü'nün birlikte düzenledikleri kurslardan birisi Bursa Eğitim Enstitüsünde, 22 Temmuz- 10 Ağustos 1963 tarihleri arasında faaliyet gösteren halk, okul ve çocuk kütüphaneciliği kursu olmuştur. Dersler, çoğunlukla Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Kürsüsü öğretim üyeleri ve yardımcıları tarafından verilmiştir. Eğitim-öğretim işleri, Osman Ersoy, Özer Soysal, Necmeddin Sefercioğlu, İsmet Parmaksızoğlu; yönetim ise, Mediha Yurttabir, Muttalip Dilmaç ve Cengiz Ertekin tarafından yürütülmüştür. Kurs, 35 halk, 29 okul ve 28 çocuk kütüphanecisi katılmıştır. Kurs süresince ve sonunda sınavlar ve değerlendirmeler yapılmıştır²⁴.

20. Bu bilgiler, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

21. Bilgiler, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nden alınmıştır.

22. Artukoğlu, *Aynı Eser*, 7. s; Ayrıca bak.: "İstanbul'da Kütüphanecilik Meslek Kursları Açıldı," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, X, 3-4 (1961), 153. s;

23. Bak.: Millî Eğitim Bakanlığı'nın, 121. 2-607 ve 26. 6. 1962 tarihli onayı; Ayrıca: *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XII, 1-2 (1963), 73-74. ss. bakınız.

24. Bak.: "Halk, Okul ve Çocuk Kütüphaneciliği Kursları," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XII, 3-4 (1963), 237-238. ss;

14. Türk Kütüphaneciler Derneği Kayseri Şubesi tarafından 2-8 Eylül 1963 tarihleri arasında Kayseri Ahmet Paşa İlkokulu'nda ildeki kütüphane memurları için bir kütüphanecilik kursu açılmıştır. Bir hafta süren bu kursta dersler, Necmeddin Sefercioğlu, Mehmet Ataberk, Mübeccel Çörekçi, Mehmet Tekdemir, Olcay Bengül ve Rifat Birgen tarafından verilmiştir²⁵. Bu, Türk Kütüphaneciler Derneği'nin düzenlediği ilk kurs olması bakımından önemlidir.

15. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü'nün işbirliği ile düzenlenen okul kütüphaneciliği kursu, 27 Temmuz-12 Ağustos 1964 tarihleri arasında Hasanoğlu Atatürk İlk Öğretmen Okulu'nda faaliyet gösterdi. Kurs, Fikri Ongan'ın yönetiminde idi. Dersler, Osman Ersoy, Berin Yurdadağ tarafından verildi. Uygulamalar, aynı okulun kütüphanesinde Aydın Kuran'ın gözetimi altında yapıldı. Kursu, 35 okul kütüphanecisi katıldı. Kursun sonunda sınav ve değerlendirme yapılmıştır²⁶.

16. Ankara Türkocağı tarafından düzenlenen 7 ay süreli bir kurs, Ekim 1964-Nisan 1965 tarihleri arasında açılmıştır. Kursu Ankara Türkocağı Yönetim Kurulu yönetmiş ve dersler Türkocakları Merkezi Kütüphanecisi Hasan Mert tarafından verilmiştir. Haftada iki saat olarak düzenlenen bu kursa 25 kişi devam etmiş, kurs sonunda sınav yapılmıştır. Başarı gösteren 16 kişiye Türkocakları Merkezince başarı belgesi verileceği öğrenilmiştir.²⁷

17. Bu kurs, Milli Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü'nün işbirliği ile, İstanbul Kabataş Erkek Lisesi'nde 5-24 Temmuz 1965 tarihleri arasında açılmıştır²⁸. Kursun yönetimi Mediha Yurttabir, öğretmenlikleri: Osman Ersoy, Necmeddin Sefercioğlu, Sami Gürtürk, Kemal Üçbaş ve Fuat Ulusu tarafından yapılmıştır. Kursu, 29 okul, 15 çocuk, 20 halk kütüphanecisi katılmıştır. Kurs süresince ders ve uygulamalarla ilgili olarak sınavlar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Kursiyelere kursa katıldıklarına dair belge de verilmiştir. Pazar hariç her gün öğleye kadar yapılan 5 saatlik dersi, öğleden sonra yapılan bilgi ve görgüyü artırıcı geziler takip etmiştir. Kursiyelerin tahsil durumlarının çok değişik olduğu görülmüştür. Esasen bu husus çoğu kursların karakteristik özelliğidir.

25. "TKD. Kayseri Şubesi Kütüphanecilik Kursu Açtı," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XII, 3-4 (1963), 238-239. ss;

26. Millî Eğitim Bakanlığının 25. VI. 1964 gün ve 100/000497 sayılı onayına bakınız. Ayrıca: "Kütüphanecilik Kürsüsü Öğretim Üyeleri Okul Kütüphaneleri Kursuna Katıldı," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XIII, 1-2 (1964), 65. s;

27. Bu bilgiler Türkocakları Merkez Müdürlüğünden alınmıştır.

28. Millî Eğitim Bakanlığının 14. VI. 1965 gün ve 1104 sayılı onayı; ayrıca bak.: "Kütüphanecilik Kursu Açılıyor," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XIV, 1-2 (1965), 68. s;

18. Bu kurs, Türk kütüphaneciler Derneği Genel Merkezi tarafından düzenlenmiş olup, 20 Eylül-28 Ekim 1965 tarihi arasında Millî Kütüphane'de açılmıştır. Kurs, Abdullah Savaşçı'nın yönetiminde idi. Dersler, Osman Ersoy, Necmeddin Sefercioğlu, Abdülkadir Salgır ve İsmet Parmaksızoğlu tarafından verilmiştir. Kursu, bakanlıklar, bankalar, hastahaneler, iktisadi devlet teşekkülleri ve bazı araştırma kurumlarından olmak üzere 27 Ankara kütüphanecisi katılmıştır. Öğleye kadar üç saat ders gösterilmiş, Cumartesi günleri de uygulama yapılmıştır. Öğleden sonraları da önemli kütüphaneler gezilmiştir. Bu kursa katılanların da eğitim seviyelerinin çok değişik olduğu görülmüştür. Kursu katılanlara II. Kütüphane Haftası²⁹ içinde törenle başarı belgesi verilmiştir.

Sonuç ve Düşünceler.- Bundan önceki kısımlarda, kütüphaneci yetiştirmenin yollarına kısaca dokunduktan sonra, kütüphanecilik kurslarının bir tarihçesini vermeğe çalıştık. Şimdiye kadar düzenlenmiş olan 18 kurstan, İzmir 1962, Bursa 1963, Ankara-Hasanoğlan 1964, İstanbul 1965 ve Ankara 1965 kurslarına öğretim üyesi olarak katılmış bulunuyoruz. Bu kurslardan edindiğimiz müşahedeleri, yerli ve yabancı literatürdeki bilgilerin yardımı ile burada değerlendirmeye çalışacağız:

İlkin, kursu meydana getiren unsurların en önemlisi olan personeli ele alalım. Kurs personeli deyince, aklımıza yöneticiler, öğretim üyeleri, ve kursiyeler gelmektedir. Kursun yönetimi gerçekten önemli bir faktör olabilmektedir. Kütüphanecilik kurslarının yönetimini tarafsız bir kuruluşun, söz gelişi, Türk kütüphaneciler Derneğinin elinde bulundurmasında büyük faydalar vardır. Kazanılan tecrübeler göstermiştir ki, derneğin yönetiminde olan kurslarda çeşitli kurumlarla işbirliği daha kolay sağlanmaktadır. Dernek, kursların öğretim ve eğitim işlerini Kütüphanecilik Kürsüleri ile beraber plânlarsa daha yararlı sonuçlar alınabilir. Nitekim, Türkiye kütüphanelerinin on yıllık planlanmasının yapıldığı sırada, personel yetiştirilmesi konusunda raporda³⁰ şöyle denmektedir:

"Kütüphanecilik kürsüsü dışındaki personel yetiştirme faaliyetlerinin kütüphanecilik kürsüsünün ve Türk Kütüphaneciler Derneğinin işbirliği ve yardımları ile yürütülmesi yerinde olur. Kursiye ve öğretmenlerin sağlanması, malî külfetlerin karşılanması ve kursların başarı ile sonuçlandırılmasında bu işbirliğine ihtiyaç vardır."

Yukarıdaki sözlerin açıklığına rağmen, Türk Kütüphaneciler Derneği ve Kütüphanecilik Kürsüsü'nün işbirliği ile düzenlenen iki kurs vardır³¹.

29 . Kütüphane Haftası, Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkezi'nin verdiği bir karar gereğince her yıl Kasım ayının son haftası içinde düzenlenir. Biz bu kursta, Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkezi'nin 16 Eylül 1965 tarih ve 493 sayılı yazısı ile görev aldık.

30 . *Kütüphaneler Komitesi Raporu*, Ankara, 1961, 53. s;

31 . 14 ve 18 numaralı kurslara bakınız.

Kurslarda öğretim üyeliği yapacak kişilerde, öğretim ve eğitim yeteneğinin bulunması gereklidir. Yoksa belirli bir kursu düzenlemiş olan bir kurumda çalışan memurların, kendi daireleri kursu açtı diye o kursa öğretim üyesi olarak katılmaları gerekmez. Kurs öğretim üyelerinin kütüphanecilik kürsülerinden çağrılmaları, öğretim ve eğitimin standardı bakımından da, yerinde olur kanısındayız.

Şimdiye kadar yapılan kurslarda, kursiyelerin gereği kadar yetiştirildikleri söylenemez. Kursiyelerin, eğitim, görgü ve tecrübe bakımından çok farklı oluşları, belirli bir kurs süresi içinde hepsine aynı programı uygulamayı büyük ölçüde aksatmaktadır. 8-13 numaralı kurslardan çocuk kütüphanecileriyle ilgili olanların hepsinde; okul kütüphaneleriyle ilgili olanların bazılarının da eğitimde menşe birliği sağlanmıştır. Özellikle çocuk kütüphanecilerinin hepsi ilk öğretmen okulu mezunu kursiyelerdi. Halk kütüphaneleriyle ilgili olan kurslarda bunu bulmak imkânsızdır. Kursu ilk okul ile üniversite arasında çeşitli eğitim ve öğretim kademelerinden gelmiş kütüphaneciler katılmıştır. Bütün kursların karakteristik vasfı ise, kursiyelerin görgü, kültür ve tecrübelerinin çok değişik oluşudur. *Kütüphaneler Komitesi Raporu'nda*³². "Kurslara iştirak edecek olanların aşgari ortaokul mezunu olmaları..." salık verilmektedir. Adnan Ötüken ise, Ankara Halkevinde 1945 te açılan (4. cü) kursla ilgili olarak şunları yazmaktadır³³.

"Kursa katılan memurların tahsil durumları ve umumi kültürleri birbirinden çok farklıydı. Aralarında ilk okul, orta okul ve lise mezunları vardı. Yüksek tahsil görmüş kimse yoktur."

Bütün bu hususların göz önünde bulundurulması ve kurslara çağrılacak olanların titizlikle seçilmesi gereklidir. Seçim işinde ise, eğitim, tecrübe ve görgü birliğini sağlamaya dikkat etmelidir. Aksi halde kurslardan olumlu sonuçlar almak zorlaşacaktır. Kursiyelerle ilgili bir başka sorun da kurs sonunda başarı gösterenlere belge verilmesi ve bu belgelerin her yerde geçerli olması işidir. Bu çeşit kurslarda başarıların ve başarısızlıkların karşılığının ne olacağı bütün ayrıntıları ile bir kütüphanecilik kursları yönetmeliği'nde ele alınmalıdır. Böyle bir yönetmeliğin Dernek tarafından ivedilikle hazırlanması gereğine inanmaktayız.

Kütüphanecilik kurslarının önemli bir sorunu da kurs yerinin seçilmesi işidir. İzmir 1962, Bursa 1963 ve Kayseri 1963 kursları bir yana, kütüphanecilik kurslarının hepsi İstanbul ya da Ankara da düzenlenmiştir. Bundan ötürü, İstanbul ve Ankara Kütüphanecilerinin bu kurslardan daha fazla yararlandıklarını söylemek gerekir. Bunun yanısıra, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu ile beraber veya yalnız başına yaptığı kurslarda başka illerden gelen kütüphanecilerin bulunduğunu da söylemeliyiz. Çeşitli illerimizin

32. Bu konuda, 53. sayfaya bakınız;

33. Ötüken, *Aynı Eser*, 34. s;

kütüphanecileri • kurslara hangi oranda katılırlarsa katılınsınlar, kursun yapıldığı yerdeki kütüphaneciler daha büyük sayıda katılma imkânını bulmaktadır. Kurs ödeneklerinin azlığı yüzünden taşra kütüphanecilerinin çoğunlukla bunlardan yararlanamamaları bir yana, sürenin de sınırlanmış olması önemli bir faktördür. Kursların, büyük kültür merkezlerinde, özellikle düzenli, okul, çocuk ve halk kütüphanelerinin bulunduğu şehirlerde açılmasının gerekli olduğuna inanmamıza rağmen, başka büyük şehirlerimizin de kurs yeri olarak denenmesinin yerinde olacağını sanıyoruz. Bu yazımızda 1-4 ve 18 numara ile gösterdiğimiz kursların dışında kalanlarda, kurs yeri olarak seçilen kütüphanelerin uygulamalar için yeterli olduğuna inanmak güçtür. Çoğu kurslarda, kursun yapıldığı kurumun kütüphanesindeki eserler uygulamalar yoluyla kataloğa geçirilmiş ve tasnif edilmiştir. Kanaatimizce, halk kütüphaneciliği ile ilgili bir kurs, her yönü ile modern bir kuruluşa sahip bir halk kütüphanesi içinde yapılır uygulamalarda bu kütüphanenin düzenli, tasnifli koleksiyonları kullanılırsa yararlanma büyük olur. Bunu okul, çocuk kütüphaneciliği kurslarına da uygulayabiliriz. Bizim kurslarımızın çoğunda, düzensiz bir kütüphane seçilmiş, yetişmekte olan kursiyelere tasnif ettirme yoluna gidilmiştir. Tamamiyle yanlış olan bu tutumdan kurtulup, her çeşit kütüphanecilik kursunu o alanda tanınmış en iyi kütüphanede yapmak gereğine inanmaktayız. Demek ki, başarılı kurslar yapmanın bir yolu da her konuda örnek kütüphanelerin yurt düzeyinde yayılmış olmasını çabuk laştırmakla mümkün olacaktır.

Kurs ödeneklerinin azlığı yüzünden kursiyelerin aldığı gündelikler, İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde onların yiyecek ve içeceklerini karşılamıyor. Kursiyeler, başka şekilde de değerlendirmeleri mümkün olan zamanlarını öğle ve akşamları ucuz aşevleri aramakla geçiriyorlar. 1964 Ankara-Hasanoğlan ve 1965 İstanbul kurslarında bu konu üzerine eğilinilmiştir. Özellikle, taşradan gelecek kütüphaneciler için yapılacak her kursta, yemek işinin birinci plânda ele alınması gerekmektedir.

Kütüphanecilik kurslarında üzerinde önemle durulması gerekli bir sorun da, öğretim üyeleri ve kursiyelerin kurs boyunca yararlanabilecekleri meslekî eserlerin el altında bulunmasıdır. Meslekten olmayan yeni kütüphane memurlarının çoğunun Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'ni görmedikleri ya da Türkiye Bibliyografyası'nın kütüphaneciye sağlayacağı faydadan habersiz oldukları müşahede edilmiştir. Bundan ötürü, iyi seçilmiş bir kurs kitaplığının her kursta öğretim üyeleri ve kursiyelerin hizmetinde bulunması gerekmektedir. Bunun yanısıra göze ve kulağa hitap eden araçlardan yararlanmakla da kursların verimi artırılabilir. 1963 Bursa kursundan beri bu sorunların üzerine eğilinmiş olmakla beraber tamamiyle çözümlendiği söylenemez.

Kursların en önemli sorunu belki de öğretilecek konuların yani ders programlarının hazırlanması ve uygulanmasıdır. Kanaatimizce, okul,

çocuk, halk, özel v.b. kütüphanelerle ilgili olarak açılacak kursların ders dağıtımını bir uzmanlar komitesine hazırlattırılmalı ve bu program ivedilikle hazırlanmasını yukarıda salık verdiğimiz kütüphanecilik kursları yönetmeliğine konmalıdır. Belirli bir programın uygulanması, aynı türdeki kursa başka yıllarda katılmış kütüphanecilerimizi de metod ve sistem anarşisinden kurtaracaktır. Kurs programları, çeşitli bilim dallarında genel bilgiler veren konuları, kütüphanecilik meslek bilgilerini içine alan dersleri ve kütüphanenin organizasyon-operasyonu ile ilgi uygulamaları ihtiva etmelidir³⁴. Çeşitli bilim dallarında genel bilgiler veren konuların konferanslar halinde kaynak kişiler tarafından işlenmesinin ve bunun kursun hemen başlangıç haftasında yer almasının, kursiyelerin genel bilgilerini tazelemeleri bakımından, yararlı olacağına inanıyoruz. Meslekî bilgilerin ve uygulamaların uzman kütüphaneciler, özellikle bu işin eğitim ve öğretimi ile uğraşanlar eliyle yapılması faydalı olur. Ders programlarında, 1963 Bursa kursunda başlattığımız üzere, müracaat ve bibliyografya ile katalog ve tasnif derslerine ağırlık verilmesi yerinde olur. Kütüphaneciliğin bel kemiğini teşkil eden bu derslere uygulamalarda da fazlaca yer verilmelidir. Kütüphane yönetimi, kitap seçimi ve kursun türüne göre, okul, çocuk, halk v.b. dersler programlarda yer almalıdır.

Şimdiye kadar düzenlenen kütüphanecilik kurslarının süreleri çok değişik olmuştur. Bir ay bile sürmeyen kurslardan büyük faydalar umut edilemez. Bu çeşit kurslar için en az, iki aylık bir süre sağlanabilmelidir. Açılacak kursun planlanmasına, öğretim üyelerinin ve kurs yerinin seçilmesine ise 5-6 ay önceden başlamak gerekir.

Plânlı kalkınma çağına girdiğimiz bu yıllarda, nicelik ve nitelik bakımından yeterli memurlar, bütün kurumlarımızı için olduğu gibi, kütüphanelerimiz için de gereklidir. Kütüphanelerimizde hizmet görecekt kişilerin hepsini üniversitelere bağlı kütüphanecilik kürsülerinde yetiştirmek hem güç ve hem de pahalı bir eğitim - öğretim yolu olacağına göre, kütüphane içi eğitime ve kurslara büyük önem vermemiz gerekiyor. Plânlı ve düzenli kurslar konusunda, Türk Kütüphaneciler Derneği, Kütüphanecilik Kürsüsü ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne büyük sorumluluk düştüğünü, yazımızın sonunda, tekrar hatırlatmış olalım.

34. "Training of Clerical and Subprofessional Workers," *Education for Librarianship*. Chicago: American Library Association, 1949, 232-253. ss.